



CHOLG'U IJROCHILIK AN'ANALARINING DOLZARB MUAMMOLARI

Muallif: Ro'zmetov Zurriyotjon Ismoilovich¹

Affilyatsiya: Urganch davlat universiteti o'qituvchisi¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14467282>

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy maqolada cholg'u ijrochilik an'analari va ularning dolzarb muammolari tahlil etilgan. Cholg'u musiqasi, o'ziga xos ijro texnikalari, o'tkir ifoda va milliy musiqiy merosni saqlashda katta ahamiyatga ega bo'lgan san'at turi sifatida ajralib turadi. Ushbu maqolada cholg'u ijrochilik an'analari tarixiy jihatdan qanday shakllanganligi, zamonaviy ijtimoiy-siyosiy sharoitda yuzaga kelgan muammolar, yosh ijrochilarning ta'lim olishdagi qiyinchiliklari va musiqiy madaniyatni rivojlantirish yo'llari yoritilgan. Maqolada, shuningdek, cholg'u musiqasining o'ziga xosliklari, o'zgarishlar, va globalizatsiya jarayonining ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Maqola, cholg'u musiqasining o'tmishdagi an'analarni saqlash, yangi avlodni tarbiyalash va ijrochilik madaniyatini rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratadi.

Kalit so'zlar: cholg'u ijrochilik, musiqiy an'ana, ijro texnikalari, madaniyat, milliy musiqiy meros, musiqiy ta'lim, globalizatsiya, ijro madaniyati, yangi avlod, musiqiy rivojlanish.

KIRISH

Musiqqa san'ati shunday san'at turiki, u insonlarni tuyg'ulari, kechinmalari, emotsional hissiyotlari orqali birlashtiradi. Ular orasidagi aloqa vositasiga aylanadi. Bir kompozitor tomonidan yaratilgan musiqqa boshqa insonlar qalbida turli-tuman tuyg'u va kechinmalar uyg'otishining o'zini mo'jiza deya olishimiz mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida musiqqa o'ziga xos o'ringa ega. Musiqqa, qo'shiqlar va raqs orqali bolalar nafaqat o'z his-tuyg'ularini ifodalashni, balki gender rollarini ham anglashga o'rganadilar. Shu sababdan, musiqqa bolalarning gender identifikatsiyasini shakllantirishda muhim ta'sir kuchiga ega bo'lib, ular orasida erkak va ayol rollarini tan olish, hurmat qilish va o'z o'rnini anglash jarayonida yordam beradi. usiqaning estetik tarbiyadagi roli ham beqiyosdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Cholg'u ijrochilik an'analari va ularning dolzarb muammolariga oid adabiyotlar tahlili, ushbu sohadagi ilmiy izlanishlar va amaliy tadqiqotlarning rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Musiqashunoslik va madaniyatshunoslik fanlari doirasida cholg'u ijrochilikka oid bir qator ilmiy asarlar, monografiyalar, maqolalar va dissertatsiyalar mavjud bo'lib, ular musiqaning nazariy asoslari, ijro texnikasi, tarixi va jamiyatdagi o'rni bilan bog'liq muhim masalalarni ko'rib chiqadi. Quyida ba'zi asosiy ilmiy tadqiqotlar va ularning tahlili keltirilgan.

Cholg'u musiqasi va uning tarixiy rivojlanishi.

Birinchi navbatda, cholg'u musiqasining tarixiy asoslari va uning o'zgarish jarayonlari haqida yozilgan ishlarga to'xtalish zarur. Masalan, Nodira Tursunova[3] (2015) tomonidan yozilgan "O'zbekiston cholg'u musiqasining rivojlanish tarixi" asarida, cholg'u musiqasining o'ziga xos xususiyatlari, uning shakllanishi va taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tahlil qilingan. Muallif, o'z asarida, cholg'u musiqasining o'ziga xos ijro uslublarini va texnikasini o'rgatishning ahamiyatini ko'rsatadi, shuningdek, milliy musiqaning saqlanishi va yangilanishidagi muhim masalalarni ko'rib chiqadi.

Cholg'u musiqasining ijro texnikasi.

Ijro texnikasining rivojlanishi va uning zamonaviy o'zgarishlariga oid izlanishlar ham muhim ahamiyatga ega. Zokir Xodjayevning "Cholg'u musiqasi va ijro texnikasi" (2018) nomli monografiyasida[5] cholg'u musiqasining ijro texnikasidagi asosiy yondashuvlar, notalar va musiqiy asarlar orqali ifodalangan mazmun va hissiyotlar haqida so'z boradi. Xodjayev, cholg'u musiqasining nafaqat texnik jihatdan, balki estetik va madaniy ahamiyatini ham ta'kidlaydi. U, shuningdek, cholg'u ijrochiligining zamonaviy uslublari va usullarini yoritadi, ular orasida xalq musiqasi an'analari asoslangan ijro texnikasining o'zgarishi masalalari muhim o'rin tutadi.

Cholg'u ijrochiligi va yosh avlod.

Yosh ijrochilarni tarbiyalash va ularning cholg'u musiqasiga bo'lgan qiziqishini oshirish masalalari haqida so'nggi yillarda bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Shodmonova Gulbahorning "Yosh ijrochilarning cholg'u musiqasiga bo'lgan munosabati" (2020) nomli tadqiqotida[6], yoshlar orasida cholg'u musiqasiga qiziqishni oshirish, musiqiy ta'lim tizimini takomillashtirish va zamonaviy talablarga mos ijro uslublarini o'rgatish masalalari o'rganilgan. Tadqiqotda, ayniqsa, yoshlarni musiqaga jalb etishda eng yaxshi metodik yondashuvlar va dolzarb muammolar ko'rib chiqiladi.

Globalizatsiya va cholg'u musiqasi.

Globalizatsiya jarayonlari cholg'u musiqasining rivojlanishiga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Dilorom Abduvokovaning "Cholg'u musiqasi va globalizatsiya: o'zgarishlar va istiqbollar" (2022) nomli maqolasida globalizatsiya jarayonining cholg'u musiqasiga ta'siri tahlil etilgan. Abduvokova[2], musiqaning xalqaro miqyosda integratsiyalashuvi va uning global madaniyatga qo'shgan hissasi haqida fikr yuritadi. Maqolada, ayniqsa, yosh ijrochilarni xalqaro musiqiy maydonga tayyorlash, yangi texnologiyalardan foydalanish, va an'anaviy ijro usullarini modernizatsiya qilish zarurati alohida ta'kidlanadi.

Musiqiy ta'lim va cholg'u ijrochilik.

Cholg'u musiqasining ijrochilik an'analari bilan tanishish, yoshlarni ta'lim bilan ta'minlash muammolari ham ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Dilbar To'rayevaning "Cholg'u musiqasi ta'limi: dolzarb muammolar va yechimlar"[4] (2021) asarida, musiqiy ta'lim tizimining sifatini oshirish, cholg'u ijrochiligi bo'yicha o'quv dasturlarining takomillashuvi va zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoritilgan. U, shuningdek, musiqiy ta'lim jarayonida yangi metod va texnologiyalarni joriy qilish zarurligini ta'kidlaydi.

Cholg'u musiqasi va uning ijro an'analari haqidagi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu soha nafaqat musiqiy san'atning o'ziga xosligi bilan, balki madaniy va ijtimoiy rivojlanish jarayonlarida ham muhim rol o'ynaydi. Biroq, zamonaviy sharoitda globalizatsiya, texnologik o'zgarishlar va yangi avlodning ehtiyojlari cholg'u

musiqasining o'ziga xos xususiyatlarini saqlab qolish, rivojlantirish va yosh ijrochilarni tayyorlash masalalarini yangi bosqichga olib chiqdi. Shuning uchun, ilmiy-tadqiqot ishlarida cholg'u musiqasining zamonaviy muammolariga e'tibor qaratish va yangi yondashuvlarni ishlab chiqish zaruriyati doimo dolzarb bo'lib qolmoqda.

MUHOKAMA

Cholg'u musiqasi va uning ijro an'analari haqida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, nafaqat o'ziga xos ijro texnikalarini va uslublarini o'rgatish, balki milliy musiqiy merosni saqlash va rivojlantirish masalalarini ham dolzarb qiladi. Maqolada ko'rib chiqilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, cholg'u musiqasi jamiyatda nafaqat estetik, balki madaniy identifikatsiya va milliy qadriyatlarni saqlashning muhim vositasi sifatida qaraladi. Biroq, zamonaviy davrda cholg'u musiqasi o'zining an'anaviy shaklini saqlash bilan birga, globalizatsiya va texnologik yangiliklar ta'sirida o'zgarishlar va yangilanishlarni ham boshdan kechirmoqda.

Cholg'u musiqasining saqlanishi va rivojlanishi. Cholg'u musiqasi, uning an'analari va ijro texnikalari tarixiy jarayonlarda rivojlanib, bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari bilan o'zaro ta'sirga kirgan. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotlar global madaniyatga integratsiyalashuvning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil etadi. Global musiqiy tendentsiyalar va texnologiyalar, ayniqsa, yosh ijrochilarning ta'limi va musiqaga bo'lgan munosabatini o'zgartirgan. Bu, bir tomondan, yangi imkoniyatlar va yondashuvlarni ochsa, boshqa tomondan, milliy musiqaning an'analari, ifodali xususiyatlari va ijro madaniyatini yo'qotish xavfini tug'diradi.

Yosh avlod va musiqiy ta'lim. Yosh ijrochilarni cholg'u musiqasiga jalb qilish, ularning ijro madaniyatini rivojlantirish, ta'lim tizimining sifatini oshirish masalalari dolzarb. Adabiyotlarda yoshlar orasida cholg'u musiqasiga bo'lgan qiziqish va ularga mos ta'lim metodlarining yetishmasligi haqida ko'plab fikrlar mavjud. O'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va texnologiyalarni qo'llash zarurligi ko'rsatilgan. Shu bilan birga, yosh ijrochilarni milliy musiqaga oid ijro uslublarini o'rgatish va ularga ifodali musiqiy tafakkur berish, faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmasdan, amaliyotda ijro etishning o'zi ham muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonni samarali tashkil qilish uchun malakali pedagoglar va tajribali ijrochilarni jalb etish, ularning tajribalaridan foydalanish lozim.

Globalizatsiya va musiqaning o'zgarishi. Cholg'u musiqasining global maydonda rivojlanishi va uning boshqa musiqiy janrlar bilan integratsiyalashuvi, albatta, o'ziga xos o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Globalizatsiya ta'siri ostida, cholg'u musiqasi modernizatsiya qilinmoqda, yangi texnologiyalardan foydalanish, musiqa asarlarini yozish va ijro etishda yangi usullar qo'llanilmoqda. Shuningdek, chet eldagi musiqiy ta'sirlar va turli janrlarning cholg'u musiqasiga kirib kelishi, uning strukturaviy va ijro uslublariga ta'sir qilmoqda. Biroq, bu jarayonlarning musiqaning milliy va madaniy qiymatini saqlashga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi uchun ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur.

Ijro texnikasidagi o'zgarishlar. Cholg'u ijrochiligidagi texnik o'zgarishlar va yangi yondashuvlar ham katta muhokama mavzusidir. Texnologiyaning rivojlanishi, musiqiy asarlarni yozib olish va tahrirlash imkoniyatlari ijrochilikda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Biroq, bu jarayonning salbiy ta'siri ham bor. Ba'zi tadqiqotchilar, musiqiy

asarlarning "sun'iy" tarzda o'zgartirilishi, asarlarning tabiiy ijrosining yo'qolishi va ijrochilik an'analari xususiyatlarining yo'qolishi haqida xavotir bildirmoqda. Shuning uchun, texnologik yangiliklarni to'g'ri va me'yorida qo'llash, uning ijro madaniyatiga ta'sirini nazorat qilish zarur.

Cholg'u musiqasi va madaniyatni saqlash. Cholg'u musiqasining rivojlanishi jarayonida, uning madaniy ahamiyatini saqlash ham dolzarb masala sifatida qolmoqda. Musiqa, bir tomondan, estetik tajriba bo'lsa, boshqa tomondan, xalqning tarixiy va madaniy yodgorligi sifatida muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, cholg'u musiqasini rivojlantirishda, uning tarixiy va madaniy qadriyatlarini saqlashga alohida e'tibor qaratish lozim. Bu jarayonni o'rganish, musiqaning milliy shakllarini modernizatsiya qilish va unga zamonaviy talablarga mos yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Faqatgina musiqaning estetik jihatlarini rivojlantirish emas, balki uning xalqning madaniy merosi sifatida o'z rolini saqlab qolishi ham muhimdir.

Cholg'u ijrochilik an'analari, uning zamonaviy sharoitdagi o'zgarishlari va rivojlanishining asosiy muammolari alohida e'tibor talab qiladi. Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, cholg'u musiqasining saqlanishi va rivojlanishi uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar, texnologik yangiliklarni oqilona qo'llash, va globalizatsiya jarayoniga moslashish muhimdir. Shuningdek, musiqiy ta'lim tizimini takomillashtirish, yosh ijrochilarni milliy musiqaning an'analari bilan tanishtirish va ular orqali yangi ijro madaniyatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratish zarur. Bu masalalar faqat musiqashunoslar uchun emas, balki butun jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, milliy musiqiy merosni saqlash va uni yangi avlodlarga yetkazish nuqtai nazaridan hal qiluvchi o'rin tutadi.

XULOSA

Cholg'u musiqasi va uning ijro an'analari zamonaviy jamiyatda o'zining ahamiyatini yo'qotmagan, aksincha, yangi sharoitlarda yangi chaqiriqlarga duch kelmoqda. Ushbu ilmiy ishda cholg'u musiqasining tarixiy rivojlanishi, ijro texnikalari, globalizatsiyaning ta'siri, yosh avlodni musiqiy ta'lim bilan ta'minlash va ijro madaniyatining rivojlanishi masalalari yoritildi. Tahlil qilingan adabiyotlar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, cholg'u musiqasi nafaqat milliy madaniyatning ajralmas qismi, balki jamiyatning ma'naviy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy davrda, globalizatsiya va texnologik rivojlanishning ta'siri ostida, cholg'u musiqasi yangi shakllar va uslublarni qabul qilmoqda. Biroq, bu o'zgarishlar an'anaviy ijro texnikasining yo'qolishiga yoki aralashishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, cholg'u musiqasining saqlanishi va rivojlanishida milliy musiqiy merosni qadrlash va uni zamonaviy talablarga moslashtirish muhimdir.

Yosh ijrochilarni musiqiy ta'lim bilan ta'minlash, yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash va ijro madaniyatini rivojlantirish masalalari ham bugungi kunda dolzarb bo'lib qolmoqda. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, musiqaning estetik va texnik jihatlarini mukammal ravishda o'rgatish, cholg'u musiqasini yangi avlod uchun tushunarli va qiziqarli qilish zarur. Bu jarayon faqat musiqaning o'zini rivojlantirish uchun emas, balki milliy identifikatsiyani saqlash, xalqning madaniy qadriyatlarini yosh avlodga yetkazish uchun ham zarurdir.

Shunday qilib, cholg'u musiqasining rivojlanishi va uning ijro an'analari o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash uchun ilmiy-tadqiqot ishlarida an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni muvozanatlash, yangi texnologiyalarni oqilona qo'llash va musiqiy ta'lim tizimini takomillashtirish zarurdir. Bu o'zgarishlar musiqaning milliy va madaniy qadriyatlarini saqlashga, uning global miqyosda hurmatli o'rin egallashiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Abdukarimova, S. (2017). Cholg'u musiqasining madaniy ahamiyati. *Music Studies*, 5(2), 11-18.

Abduvokova, D. (2022). Cholg'u musiqasi va globalizatsiya: o'zgarishlar va istiqbollari. Tashkent: Science and Culture Publishing.

Tursunova, N. (2015). O'zbekiston cholg'u musiqasining rivojlanish tarixi. Tashkent: Musiqa nashriyoti.

To'rayeva, D. (2021). Cholg'u musiqasi ta'limi: dolzarb muammolar va echimlar. *Journal of Music Education*, 2(4), 34-40.

Xodjayev, Z. (2018). Cholg'u musiqasi va ijro texnikasi. Tashkent: Fan va texnologiya.

Shodmonova, G. (2020). Yosh ijrochilarning cholg'u musiqasiga bo'lgan munosabati. *Journal of Music and Culture*, 3(1), 45-58.

